

เทศน์เช้า วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ เราฟังธรรมะกันเพื่อหัวใจของเราเนาะ เรากระเสือกกระสนกันมาเพื่อความ
ความสุขในหัวใจของคน ในความสุขเนาะ เราปรารถนาความสุข คนเกิดมาในชีวิตนี้ปรารถนา
ความสุข ความสำเร็จในชีวิต แต่คนประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว แสวงหาขนาดไหนแล้ว ถึง
ที่สุดแล้วเราต้องวางไว้กับโลกนี้เป็นสมบัติสาธารณะ จิตใจของเรา จิตใจของเรามันจะได้สมบัติ
สิ่งใดไป

ทีนี้เราก็ไม่เชื่อใจ เราไม่เชื่อกันว่ามีชาตินี้ ชาติหน้า มีชาติปัจจุบัน มีนรกสวรรค์ เราไม่
เชื่อ เราไม่เชื่อเพราะอะไร เพราะมันพิสูจน์ไม่ได้ มันพิสูจน์ไม่ได้ เพราะชีวิตของเรา ดูเวลาเด็ก
น้อยขึ้นมา เวลามันเกิดขึ้นมาเหมือนดอกไม้แรกแย้ม มันสวยงามไปหมด เวลาดอกไม้มันเหี่ยว
มันเฉา มันชราคร่ำคร่าขึ้นไป มนุษย์เราเวลาเป็นวัยรุ่น เวลาเรามีความรู้สึกตอนเป็นวัยทำงาน มัน
ชวนชวย มันอยากจะประสบความสำเร็จในชีวิต อยากประสบความสำเร็จในชีวิต

แต่ความประสบความสำเร็จในชีวิต คนประสบความสำเร็จในชีวิต เขาประสบความสำเร็จ
ความสำเร็จในชีวิตแล้วเขาจะมีคุณธรรมในหัวใจของเขา เขาจะมีความสุขความสงบระงับของ
เขา แต่คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตของเขา แต่เขาไม่มีคุณธรรมในหัวใจของเขา เขามีแต่
ความเร่าร้อนของเขา ความเร่าร้อนอันนั้น ความเร่าร้อนอันนั้นเป็นเรื่องของกิเลสตัณหาความ
ทะยานอยาก

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนตรงนี้ไง สอนถึงว่าเราประสบความสำเร็จ
ความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตทางโลกนั้นเป็นเรื่องหนึ่งนะ แต่ความสุขความ
ทุกข์ในใจของคนมันเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ แล้วเวลามีคุณธรรมในใจของคน มันเป็นเรื่องหนึ่ง
พอเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่มันอยู่ในที่เดียวกันทั้งหมดใจ มันอยู่ในหัวใจเราทั้งนั้นนะ มันอยู่ใน
หัวใจของเรา มันมีแต่คนมีความคิดได้มากน้อยขนาดไหน ถ้ามีความคิดได้ละเอียดอ่อน

คำว่า “ละเอียดอ่อน” เขาบอกว่าคนเราทำไมชีวิตมีเวลาว่างเหลือเกิน ไปวัดไปวา กัน ไป
ประพาศไปภาวนา ไปเพื่ออะไรกัน เราทำหน้าที่การงานขนาดนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จ แล้ว
เราจะเอาเวลาที่ไหนไปวัดไปวาไป

ไปวัดไปวา ก็ไปวัดหัวใจของตน ถ้าวัดหัวใจของตน เวลาไปวัดแล้วเรามีความสงบ
ร่มเย็นหรือไม่ เวลาไปวัดไปวาขึ้นมา คุณิ เวลามันไปวัดไปวามันก็จุดไฟ จุดไฟเผาข้างหลังมา
มันร้อนมันร้อน มันดวนมันได้ไปทั้งหมด เพราะอะไร เพราะเราติดข้องกันทางโลกใจ แต่คนเวลา
เขาตัดแล้วเขาวางได้เลย วันนี้จบ เรื่องของโลกวางไว้ เสร็จงานแล้วเราไปวัดไปวาไปวัดหัวใจ
ของเราใจ มันวัดหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเรามันร่มเย็นเป็นสุขขึ้นมา ถ้าร่มเย็นเป็นสุขขึ้นมา
ร่มเย็นเป็นสุขตรงไหน ร่มเย็นเป็นสุขมันเปรียบเทียบกันใจ เวลาอยู่กับโลกมันร้อนขนาดไหน
เวลาเราไปวัดไปวาขึ้นมา ถ้ามันร่มเย็นขึ้นมา ร่มเย็นขึ้นมาได้ ถ้าเราคิดของเรา เราคิดของเรา เรา
แยกแยะของเรา เราหาประสบการณ์ชีวิตของเรา แล้วเราเชื่อของเรา เราไม่ได้เชื่อการวัดผลทาง
โลกใจ

วัดผลทางโลกเขาวัดผลกันทางโลกด้วยสถิติ ด้วยจำนวน แต่เราวัดผลของเราด้วยความ
ร่มเย็นเป็นสุขในใจของเรา ถ้าเราวัดผลของเราด้วยความร่มเย็นเป็นสุขในใจของเรา ชีวิตของเรา
เป็นอิสระ ชีวิตของเราไม่ไปตามกระแสโลก กระแสโลก คุณิ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เขา
ต้องพยายามทำให้เราสนใจ ถ้าเราสนใจๆ ถ้าเราไม่มีสติมีปัญหา ผู้ที่มีศีล ๘ เราไม่ฟังการทะเล่
เพื่อนรำต่างๆ ทั้งสิ้น มหุสพสมโภช เราไม่ไปกับเขา เราไม่ไปกับเขา สิ่งที่ว่า
ประชาสัมพันธ์ๆ มันก็จะมาหวังรั้งเราไปไม่ได้ ถ้าหวังรั้งเราไปไม่ได้ เรามีสติปัญญ
ของเรา ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา แล้วเรารักษาใจของเรา เราไม่เป็นเหยื่อของโลกใจ ถ้าเป็นเหยื่อของ
โลกก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ

ถ้าคนมีสติปัญญา มันศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาธรรมะ
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความทุกข์ความยาก เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เทียบเคียงด้วยเหตุด้วยผลแล้วมันมีเหตุมีผลน่าเชื่อถือ ถ้าน่าเชื่อถือ เราก็มี
ความปล่อยวาง มีความสบายใจในใจ

เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้นธรรมะเป็นขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าให้ปล่อยวาง ใสสว่าง สะอาด สงบ นี่ไง ความสว่างไสว ความสงบนั้นเพราะมันปล่อยวางๆ การปล่อยวางอย่างนั้นเป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราศึกษานะ พอเราศึกษาขึ้นมา มันเทียบเคียงขึ้นมา หัวใจมันมีการกระทำของมัน เราศึกษาแล้ว ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติของเรา เราเสียสละทานของเรา เสียสละทานของเราเพื่อเหตุใด เวลาเสียสละทานของเราเพราะมันเจตนาอันนั้นไง

เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สบายใจๆ แล้วสบายตรงไหนล่ะ สบายสิ่งใดล่ะ นี่ไง คนเขาบอกว่าเราก็เป็นคนดีๆ คนดีทั้งนั้นนะ ใครเป็นคนเลวสักคนไม่มีมีแต่คนดีทั้งนั้นเลย

คนดีมันดีของโลกๆ ใจ มันไม่ดีของธรรมใจ ถ้าไม่ดีของธรรม พอเวลาคนบวชพระนะ เวลาบวชพระขึ้นมา บวชขึ้นมา ทุกคนมีศีล ๒๒๗ เท่ากัน เป็นพระที่สะอาดบริสุทธิ์เหมือนกันทั้งนั้นนะ แต่เวลาจะเอาจริงเอาจังขึ้นมา ถ้ามันยังอึดมูญๆ อยู่นะ อยู่สิ่งใดมันก็มีความอบอุ่นนะ แต่เวลามันเราร้อนๆ ห่มผ้าเหลืองอยู่มันก็ร้อน สถานะไหนมันก็ร้อน นี่ไง ว่าหัวใจมันสว่างไสว มันสงบร่มเย็น เพราะมันศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเหตุด้วยผล ด้วยเหตุด้วยผล กิเลสมันกลัวธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันกลัวเหตุกลัวผลไง

กิเลสมันไม่มีเหตุผล มันคือ มันจะเอาแต่ใจของมัน แต่เวลาเอาเหตุผลขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นพระอรหันต์ ด้วยเหตุด้วยผลอันนั้น กิเลสมันได้เถียงไม่ได้หรอก พอกิเลสได้เถียงไม่ได้มันก็ปล่อยวางของมัน ปล่อยวางด้วยอารมณ์ใจ อารมณ์มันปล่อยวางขึ้นมา นี่ไง ว่าเป็นคนดีๆ มันก็เหมือนเรามีสติมีปัญญา เราก็ยับยั้งของเราได้ไง

ถ้าเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ต้องมีทาน มีศีล มีภาวนา ถ้ามีทานของเรา เราเสียสละทานเพื่อเหตุใด

ทานมันเป็นอุบายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความตระหนี่ถี่เหนียว ความเห็นแก่ตัว ถ้าความเห็นแก่ตัว ฝึกหัดๆ ฝึกหัดจนมันเป็นจิตเป็นนิสัย คนที่มีจิตนิสัยเขาทำของเขาทำของเขาขึ้นมามันเกิดอำนาจวาสนาบาร์มีโดยอัตโนมัติ มันเป็นความจริง คนทำดีต้องได้ดี คนทำชั่วต้องได้ชั่ว คนเสียสละก็ต้องได้บุญกุศลอันนั้นมา ถ้าบุญกุศลอันนั้นขึ้นมา ถ้าเป็นบุญกุศลนี่ไง เวลาเป็นคนดีๆ คนดีขึ้นมา เวลาจะเป็นสมบัติของเราจริงๆ ขึ้นมา สมบัติระดับของศีล ศีล

คือความปกติของใจ ถ้าใจมันปกติได้ ใจเรื่องอย่างนี้มันเป็นเรื่องเล็กน้อยเลย เพราะเราทำบุญ กุศลขนาดไหนเราก็ทำได้ใช่ไหม สิ่งใดเราก็ทำได้ แต่ให้เรานั่งสมาธิภาวนาสิ ให้นิ่งเฉยๆ หายใจ เข้านึ้กพุท หายใจออกนึ้กโธ มันคึ้นรนๆ ทำไมมันทำไม่ได้ละ ทำไมเสียดสละทานเสียได้ ทำไม เราหาความปกติของใจเราหาไม่ได้ แล้วเรฝีกหัดในใจของเรา มันจะเป็นสมบัติของเราแล้ว

สิ่งที่เราศึกษาธรรมะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นภาคปริยัติ เป็น การศึกษามา แต่ถ้ามันเอาจริงๆ มันทำของเราๆ ใจ ถ้ามันเป็นจริงๆ อย่างนี้แล้ว สิ่งใดๆ ในโลกนี้ ธรรมะมันเหนือโลกๆ เหนือโลกเหนือสงสาร เหนือทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้ามันเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง มันเหนืออย่างไรละ คุณชีวิตชราคร่ำคร่า ชีวิตเราต้องมีการพลัดพรากเป็นที่สุด ถ้าเรามีสติมีปัญญา ของเรา เรายังหนุ่มยังน้อยอยู่เราประพฤติปฏิบัติของเรา เรามีโอกาสของเรา

เวลาเราไม่มีโอกาสของเรา ด้วยความจำเป็นของเรา เราก็ต้องอยู่กับทางโลก ก็เป็น ฆราวาส ฆราวาสธรรมก็อยู่กับธรรมของฆราวาสเขา เวลาถึงที่สุดแล้วเราไปวัดไปวา ไปจำศีล กัน ไปจำศีลก็เพื่อหาสมบัติอันนี้

เวลาความเจ็บไข้ได้ป่วยมันไม่บีบคั้นเข้ามา ทุกคนก็ว่าตัวเองทำได้ทั้งนั้นนะ เวลาเจ็บไข้ ได้ป่วยขึ้นมา เวลามันชราคร่ำคร่า ได้แต่มองนะ คนเฒ่าคนแก่ มองด้วยสายตา อยากเป็น อยาก ทำ แต่ทำไม่ได้ ร่างกายมันไม่อำนวยความสะดวก มองด้วยตานะ ตามองไปอย่างนั้นแหละ ทำ อะไรไม่ได้ ถ้ามันทำอะไรไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันชราคร่ำคร่า นี้ไง เขาบอกว่าเวลาชราคร่ำ คร่าเราค่อยมาประพฤติปฏิบัติไ้

แต่ถ้ามันชราคร่ำคร่าด้วยความจำเป็นของเรา ถ้าจิตใจเราเข้มแข็ง คนที่เขามีศีลมีธรรม ของเขาจะ เขามาวัด เขามาของเขา เขาอยู่ในศีลในธรรมของเขา เขาเคารพนบถนอบของเขา เขา พยายามฝึ้นๆ พยายามฝีกหัดของเขา เขาก็ทำได้ของเขา เขาทำของเขาๆ เพื่อสมบัติของเขาไ้

นี้ไง ถ้าพูดถึงเวลามันเรื่องของทาน ศีล ภาวนา ถ้าเป็นภาวนาจะเป็นสมบัติของเราจริงๆ แล้ว เพราะอะไร เพราะเวลาถ้าจิตมันไม่หลง เราก็รู้ใช่ไหม เวลามันฟุ้งมันซ่าน มันบีบคั้นในหัวใจ เรา ใครไม่รู้บ้าง รู้ทั้งนั้นนะ แล้วถ้ามันสงบมันไม่รู้ได้อย่างไรละ

เวลามันทุกข่มันยาก มันเจ็บช้ำน้ำใจ มันรู้ แล้วเวลาถ้ามันปล่อยวาง ถ้ามันเป็นความจริง เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุด้วยผล กิเลสมันได้เถียงไม่ได้ มันก็ว่าง สว่างไสว มันสงบ นั่นเป็นอะไรล่ะ มันเป็นอารมณ์ มันไม่เป็นความจริง

แต่ถ้าเราพุทธโฆ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา สัมมาสมาธิมันเทียบเหตุเทียบผลไม่ได้เลย นี่ไง เวลาพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นศาสดาเหมือนกัน แต่สั่งสอนไม่ได้ไง เพราะบุญกุศลเท่านั้นได้สร้างมาด้วยอำนาจวาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย วางธรรมวินัยนี้ไว้คืออริยสัจ คือสั่งจะความจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติ

นี่ไง เวลาเป็นสมาธิ สมาธิเรายังพูดไม่เป็นเลย คนทำสมาธิได้งั้นนะ แล้วจะไปถาม “นี่อะไร นี่อะไร”

เวลาถ้าเป็นสัมมาสมาธิมันเหนือโลก ด้วยเหตุด้วยผลทางวิทยาศาสตร์ ทางทฤษฎี พูดไม่ถูกเลย “แล้วนี่อะไร นี่อะไร” มันเป็นความจริง ถ้ามันสงบระงับเข้ามาได้ มันเป็นสมบัติของเราจริงๆ เวลาสมบัติจริงๆ ขึ้นมา พูดไม่เป็น

ถ้าเป็นสัญญาอารมณ์นะ โอ๊ย! พูดแจ๋วๆ เลย นี่มันเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาทางโลกๆ ไง ถ้าปัญญาทางโลกๆ ถ้าเป็นสมบัติของเรา ว่าเป็นคนดีๆ เวลาคนดี คนดีนั้นเป็นมรรค ความดีนั้นเป็นมรรค เป็นเครื่องดำเนิน กิริยาของใจๆ ใจมันต้องมีกิริยา มีการกระทำของมัน มันถึงพัฒนาการของมันขึ้นไป

ความคิดๆ ปัญญาอบรมสมาธิก็ใช้ความคิดเหมือนกัน แต่ความคิดหาเหตุหาผล ถ้าความคิดหาเหตุหาผลนะ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด หลวงปู่ดุลย์ท่านสอนอย่างนี้ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด ก็ใช้ปัญญาหาเหตุหาผลในใจของตนนั่นล่ะ เวลาปัญญาหาเหตุหาผลในใจของตน นี่ปัญญาอบรมสมาธิ นี่กิริยาของมัน จิตมันมีการกระทำของมัน ด้วยเหตุด้วยผล เออ! ก็จริง เออ! ก็ใช่ ใช่แล้วทำไมเรายังคืออยู่ล่ะ ใช่แล้วทำไมเรายังแถมอยู่ล่ะ ด้วยเหตุด้วยผลมันก็ว่าง คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด

เวลาปัญญาอบรมสมาธิเป็นอย่างนี้ คิดด้วยเหตุด้วยผล ด้วยเหตุด้วยผลขึ้นมา กิเลสมันอาย กิเลสมันไม่มีเหตุมีผลเหนือกว่า มันก็หยุด มันก็ปล่อยวางๆ ปล่อยวางบ่อยๆ เข้าจนมีความ

ชำนาญ พომมีความชำนาญ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด ความคิดนั้นเป็นมรรค เวลาเป็นมรรคขึ้นมา ทาน ศีล ภาวนา ถ้าคนภาวนามา ถ้าเข้าสู่อริยสัจมันจะเห็นเหตุเห็นผลนี่ จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นความรู้สึกนึกคิด

นี่ไง เวลาเราคิด เราก็รู้ เวลาเราเท่าทัน เราก็ต่าทัน แต่เท่าทันมันเป็นสัญชาตญาณทั้งนั้นนะ มันเป็นข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงที่ว่าเราก็อ่ถึงนะ ขนาดว่าเรามีสติปัญญาเท่าทันความคิด เราก็อ่ถึงแล้วนะ อู้ฮู! อู้ฮู! ก็อ่ถึง โอ้โฮ! ธรรมะพระพุทธเจ้าสุดยอด ละเอียดมากๆ...ยังไม่ได้ภาวนาอะไรเลย คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แค่มันจะหยุดคิดเท่านั้นแหละ แค่มันหยุดคิดเรายัง โอ้โฮ! ถ้ามันหยุดคิดแล้วมันยังมีพลัง มันหยุดคิดแล้วมันยังมีความสุขขนาดนี้

แต่เวลาทำงานเข้าไป ครูบาอาจารย์เวลาประพฤติปฏิบัตินะ เวลาอาบเหงื่อต่างน้ำนะ เวลาฝึกหัดใช้ปัญญา เวลาฝึกหัดใช้ปัญญา โอ้โฮ! มันต้องทุ่มเททั้งชีวิต มันต้องทุ่มเทไปทั้งหมดเลย เพราะอะไร เพราะเวลาโศดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค มรรคมัน ๑๐๐ เปอร์เซนต์ขึ้นไป มัน ๑๐๐ เปอร์เซนต์ขึ้นไป มันชอกชอนเข้าไปในจิต มันค้นคว้า มันพิจารณาของมัน ค้นคว้าเข้าไป มันถอดมันถอนเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป เวลาฝึกหัดใช้ปัญญาขึ้นไป ขณะที่การกระทำ ขณะที่การกระทำนะ เวลาเราป็นเขา เราป็นเขา เราป็นต้นไม้ เราป็นต้นไม้ไปยอดไม้ เรายังรู้วิธีป็นมันป็นขึ้นไปลำบากขนาดไหน ป็นขึ้นสู่อยอดไม้ๆ ป็นเขาๆ เราไม่เห็นข้างล่างหรอก

นี่ก็เหมือนกัน เวลาภาวนา เราใช้ปัญญาของเรา ปัญญามันพิจารณาของมัน มันพิจารณาของมัน มันทุ่มเทขนาดไหน อันนั้นเวลาทุ่มเทอย่างนั้น เวลามันเป็นขณะนั้นมันต้องเป็นภาวนามยปัญญา ถ้าภาวนามยปัญญา จิตมันสงบแล้ว คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด พอหยุดคิดแล้ว จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นอาการของจิตแล้วมันจับของมัน ถ้ามันจับได้มันก็เป็นกาย เป็นเวทนา เป็นจิต เป็นธรรมตามความเป็นจริงไง

แต่พวกเรา คูสิ เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเหตุด้วยผล กิเลสมันก็ยอมจำนน กิเลสมันก็หมอบอยู่อย่างนั้นนะ ว่าง สว่าง ผ่องใส มันผ่องใสด้วยธรรมะด้วยสัจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันยังไม่ผ่องใสด้วยความเป็นจริงของเรา ถ้าไม่ผ่องใสด้วยความเป็นจริงของเรา ทำสัมมาสมาธิ เวลามันหยุดคิดแล้วมันสว่างไสว ใอันมันสว่างไสวสมาธิ

แต่ถ้ามันสว่างไสวด้วยปัญญา มันพิจารณาไป มันแยกแยะของมันไป มันจะมหัศจรรย์กว่านี้ไง ถ้ามหัศจรรย์กว่านี้ สิ่งที่เป็นอย่างนั้น เพราะถ้าจิตมันสงบแล้ว จิตเห็นอาการของจิต เวลาเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิตตามความเป็นจริง อันนี้มันเป็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริงตามความเป็นจริงเพราะอะไร เพราะมันทำความสงบของใจเข้ามาไง ถ้าใจสงบแล้วมันจะเป็นโลกุตตรธรรมไง ถ้าใจไม่สงบเข้ามาเป็นโลกียธรรมไง โลกียธรรมก็เราก็คิด ก็เราก็คิดธรรมะ มันชื่อเดียวกัน มันเป็นสัญญาอันเดียวกัน สัญญาอันเดียวกัน ชื่อเดียวกันทั้งนั้นเลย แต่คิดโดยสามัญสำนึกนี่เป็นโลกียปัญญา

แต่เวลาจิตสงบแล้ว จิตสงบแล้วเวลาไปเห็นตามความเป็นจริง ชื่อเดียวกัน แต่เห็นเป็นธรรมะส่วนบุคคล เป็นของของตน ไม่ใช่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ไง เวลาพระสารีบุตรบอกไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ก็ไม่เชื่อเพราะมันเป็นจริงในใจของพระสารีบุตรไง แต่เวลาที่พระสารีบุตรยังไม่เป็นเชื่อ เชื่อ นี่เราฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเหตุด้วยผล กิเลสมันยังหมอบเลย กิเลสมันยังขอมเลย นี่ไง เวลาเชื่อ ศรัทธาความเชื่อเป็นอย่างนั้น แล้วมันเป็นโลกียปัญญา โลกียปัญญาเพราะว่ามันเป็นสามัญสำนึกที่เราใช้สติปัญญาพิจารณาได้

แต่ถ้ามันเป็นโลกุตตรปัญญา จิตสงบแล้ว จิตสงบแล้ว เห็นใหม่ เวลาจิตสงบก็ยังทำกันไม่เป็น จิตสงบแล้วก็ยังไม่รู้ ถ้าจิตมันสงบแล้ว “นี่อะไร นี่อะไร” มันยังทำไม่เป็น แล้วเวลาจะทำเป็นขึ้นมา ถึงว่า คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด มันหยุดคิดบ่อยๆ หยุดคิดบ่อยๆ แล้วมันพิจารณาฝึกหัดบ่อยๆ การฝึกหัดบ่อยๆ เพราะมันต้องฝึกหัดบ่อยๆ เพราะมันเป็นธรรมเหนือโลก มันเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์มาก

ฉะนั้น เวลาในอภิธรรม จะบอกว่าถ้าเป็นพระอรหันต์แล้วอย่างน้อยต้องสร้างบารมีมาแสนกัป เวลาพระปัจเจกพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตั้งแต่ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย มันต้องมีพื้นฐาน พื้นฐานมันก็เหมือนกับเวลามีพื้นฐานมา ทำบุญกุศลที่ว่ามันมีเหตุมีผลหรือไม่ มันจะได้ผลหรือไม่ เพราะการทำบุญกุศลมา การสะสมมา จิตใจของคนถึงแตกต่างกัน จิตใจของคนถึงมีจุดยืนแตกต่างกัน

จิตใจของคนที่มีจุดยืนที่มั่นคง ทุกคนจะโยกคลอนไม่ได้ เขาต้องทำของเขา มา แต่จิตใจที่มีจุดยืนที่มั่นคง ต้องเป็นสัมมาทิฏฐินะ อย่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิเวลามันไม่โยกคลอน มันมีจุดยืน ใครจะโน้มน้าวไปได้ยาก แต่ถ้ามีจุดยืน มันมีจุดยืนของมันแล้ว เพราะการสร้างอำนาจวาสนาบารมี ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ของพวกเรา เราสร้างของเรา มา เราสร้างมาเป็นสาวกสาวกะ มันถึงมีจุดยืนในใจ คนมีจุดยืนในใจแล้ว ใครจะมาโน้มน้าว ใครมาชักนำขนาดไหน มันไม่ไปกับเขา แล้วมันมีเหตุมีผล

ถ้ามีเหตุมีผล เพราะคูติ เวลาพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่า การสอนหลานพระสารีบุตรนะ ทำไมพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาล่ะ เขาไม่ได้เทศน์สอนพระสารีบุตรสักหน่อยหนึ่ง เขาเทศน์สอนหลานพระสารีบุตรนะ กำลังโต้ตอบกับหลานพระสารีบุตรนะ ทำไมพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน คนถ้ามีจุดยืน มีปัญญาขึ้นมา ด้วยเหตุด้วยผล มันหาเหตุหาผล มันหาแต่ประโยชน์ ฉะนั้น เวลาคนที่ไม่มีเหตุมีผล มีจุดยืนขึ้นมาแล้ว มันแสวงหาสังฆกรรมๆ มันพิจารณาของมัน มันหาเหตุหาผลของมัน ฉะนั้น พอมีจุดยืน มีสังฆกรรม เขาจะหาประโยชน์ตรงนั้น ถ้าหาประโยชน์ตรงนั้น

เราค้นคว้ากันอยู่นะ เราค้นคว้ากันอยู่ เราอยากเห็นความจริง เราอยากเห็นสังฆกรรม แล้วมันจะเห็นที่ไหนล่ะ มันเห็นที่ไหน เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ในบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด เวลาสังฆกรรมธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด เราก็ศึกษาพระไตรปิฎกมาแล้ว เราศึกษาพระไตรปิฎกแล้ว เราศึกษาทั้งนั้นนะ แต่ศึกษาแล้วก็วิตกวิจารณ์ ใครครวญเป็นจริงอย่างนั้นไหมหรือไม่เป็นจริงอย่างนั้นไหม มันไม่เห็นตามนั้นไง ถ้ามันเห็นตามนั้น เห็นตามความจริงอันนั้น ถ้ามันเห็นตามความจริงอันนั้นมันเกิดขึ้นจากความละเอียด

สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวนามมยปัญญา ถ้าปัญญาที่มันพร้อมด้วยองค์ของมรรค เวลามันสมบูรณ์เพร่ามันขาดเป็นชั้นๆ เข้าไป บุคคล ๔ กลุ่มมันถึงไม่สงสัยใจ ใจของคนหนึ่งเป็นได้ถึง ๘ อย่าง แล้วเวลาถึงที่สุดแล้ว บุคคล ๔ กลุ่ม มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เวลามันเข้าไปสู่สังฆกรรมอันนั้นนะ โอ๊ย! มันตะลึง พอมันตะลึงขึ้นมาแล้วมันถึงเห็นคุณค่า เห็นถึงสังฆกรรม เห็นถึงเมตตาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันถึงเข้าใจ

เต็มหัวใจใจ มันเข้าใจเรื่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในใจโดยสมบูรณ์ แล้วมันสมบูรณ์ในใจอย่างนั้นแล้วมันจะเหลวไหลไปไหนล่ะ มันจะมีสิ่งใดเข้ามามีค่ามากกว่านี้ล่ะ

ถ้ามันมีค่ามากกว่านี้ สิ่งที่เราแสวงหากัน เราชวนขวายนก็ชวนขวายนจุดนี้ แล้วมันเกิดที่ไหน มันเกิดบ่นใจของคน มันเกิดบ่นใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันเกิดบ่นหัวใจดวงนี้ จะชราคร่ำคร่า จะเติกน้อยขนาดไหน ถ้ามีสติมีปัญญาทำได้ สามเณร ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ทุกตะเจ็ญใจเป็นพระอรหันต์ เป็นขึ้นมาจากไหน เป็นขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ เป็นขึ้นมาจากสัจจะความจริงภายใน เป็นขึ้นมาจากการชวนขวาย อาบเหงื่อต่างน้ำมาเพื่อเป็นสังฆกรรม เพื่อค้นหาสังฆกรรม มนุษย์จะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร เอวัง